

ONA TILIDAN MILLIY TIL VA ADABIY TILLARNING FARQLI JIHATLARI

Oramova Nafosat Jo‘rayevna
Iqtisodiyot va Pedagogika Universiteti

ANNOTATSIYA:

Bu maqola ona tilidan milliy til va adabiy tillarning farqli jihatlarini o‘rganishga bag‘ishlangan. Maqolada milliy va ona tillari, shuningdek, adabiy va ona tillari o‘rtasidagi farqlar ko‘rib chiqiladi. Xulosa qilib aytganda, ona tilini asrab-avaylash va rivojlantirish har bir inson va umuman milliy madaniyat uchun muhimligi ta’kidlanadi.

***Kalit so‘zlar:** milliy til, adabiy til, ona tili, sheva, standartlashtirish, rasmiyatchilik, lug‘at, madaniyat.*

Kirish:

Til va adabiyot tushunchasi turli jihatlar va omillarni qamrab olishi mumkin bo‘lgan boy tadqiqot sohasidir. Dunyoda turli xalqlar foydalanadigan ko‘plab tillar va shevalar mavjud. Har bir tilning o‘ziga xos xususiyatlari bor, bu u foydalanadigan mamlakatning madaniyati, tarixi va geografiyasiga bog‘liq bo‘lishi mumkin.

Ushbu tadqiqotda milliy til va adabiy tillarning ona tili bilan bog‘liq holda turli jihatlarini ko‘rib chiqiladi. "Ona tili" deganda insonning bolalikdanoq o‘rganadigan va muloqot qilishning eng tabiiy usuli bo‘lgan til tushuniladi. "Milliy til" va "adabiy til" ma’lum bir mamlakatda rasmiy muloqot, yozuv va adabiy asarlar uchun ishlatiladigan tillardir.

Ushbu turdagi tillar o‘rtasidagi farqlarni o‘rganish tillar qanday rivojlanishi va ular har bir xalqning madaniy va tarixiy xususiyatlarini qanday aks ettirishini tushunish va tahlil qilishga yordam beradi. O‘z navbatida, bu o‘qitish usullarini rivojlantirish va til ko‘nikmalarini va madaniy tushunishni rivojlantirishga yordam beradi.

Ushbu tadqiqotning maqsadi - ona tillari, milliy va adabiy tillarning o'zaro ta'siri va ijtimoiy-madaniy muhit uchun ahamiyatini tushunish uchun ularning farqlarini tahlil qilishdir.

Asosiy qism:

Ona tili - inson bolaligidanoq o'rganadigan, odatda oila va ijtimoiy guruh ichidagi kundalik muloqotda qo'llaniladigan til. Ona tilidan farqli o'laroq, milliy til ma'lum bir mamlakatda rasmiy muloqot tili bo'lib, davlat tuzilmalarida, biznesda, ta'limda va hayotning boshqa sohalarida qo'llaniladi.

Ona tili va milliy til o'rtasidagi asosiy farqlardan biri shundaki, ona tili milliy tildan ko'ra torroq doiraga ega bo'lishi mumkin. Misol uchun, ma'lum bir guruh odamlarining ona tili bo'lgan dialekt ushbu guruhga kirmaydiganlarga tushunarli bo'lmasligi mumkin. Shu bilan birga, milliy til, qoida tariqasida, hayotning barcha jabhalarida qo'llaniladi va kengroq tarqalishi mumkin.

Bundan tashqari, milliy til ona tilidan ko'ra ko'proq rasmiylashtirilgan va standartlashtirilgan bo'lishi mumkin. Bu milliy tilda yanada qat'iy grammatika va imlo qoidalari, shuningdek, talaffuz me'yorlari qat'iyroq ekanligida namoyon bo'ladi. Ona tili ma'lum bir mintaqa yoki ijtimoiy guruhga qarab ko'proq sheva va talaffuzlarni o'z ichiga olishi mumkin.

Bunday farqlarga qaramay, ona tili va milliy til bir-biri bilan o'zaro o'xshash bo'lishi va bir-biriga ta'sir qilishi mumkin. Ona tili, masalan, ona tilida qo'llaniladigan lug'at va grammatik tuzilmalarni o'z ichiga olish orqali milliy tilning rivojlanishiga hissa qo'shishi mumkin. O'z navbatida, milliy til ona tiliga grammatika va talaffuzning standart shakllarini yoyish, shuningdek, adabiyotda va hayotning boshqa sohalarida qo'llash orqali ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Adabiy til - adabiyotda, ilmiy ishlarda, rasmiy hujjatlarda va boshqa aloqa sohalarida qo'llaniladigan standartlashtirilgan til shakli bo'lib, unda ifodaning aniqligi va ravshanligi talab qilinadi. Ona tilidan farqli o'laroq, adabiy til odatda milliy til institutlari tomonidan ishlab chiqiladi va qattiqroq grammatika va imlo qoidalariga ega bo'lishi mumkin.

Ona tili va adabiy tillar o'rtasidagi asosiy farqlardan biri ularning rasmiyatchilik darajasidadir. Ona tili odatda kundalik muloqotda qo'llaniladi va boshqa tillarda so'zlashuvchilar tushunmaydigan og'zaki til, dialekt va idiomalarni o'z ichiga olishi mumkin. Adabiy til, aksincha, keng auditoriya bilan muloqot qilish uchun ishlatiladi va hamma uchun tushunarli va mazmunli bo'lishi kerak.

Qolaversa, adabiy tilda ona tilidagi kundalik nutqda qo'llanilmaydigan boyroq so'z boyligi ham bo'lishi mumkin. Masalan, adabiy tilda oddiy ona tilida so'zlashuvchilar uchun notanish bo'lishi mumkin bo'lgan ilmiy-texnik sohalarga oid atama va so'zlar bo'ladi.

Adabiy til, ona tiliga qarshi kelgan xilma-xilliklarga qarab emas, o'zining o'ziga xos yo'nalishlari va qoidalari bilan ham ko'zga tashlanishi mumkin. Masalan, adabiy til uchun qo'llaniladigan lug'atlar va grammatik tuzilmalar mavjud, lekin ular katta o'zgarishlardan o'tgan va rasmiy usullarga muvofiq shakllangan. Adabiy til o'zining o'ziga shakliga ega, masalan, grammatika va talaffuzning standart shakllarini o'rganib, keyinchalik ularni kundalik nutqning bir qismida qo'llash mumkin.

Xulosa:

Bundan xulosa qilish mumkinki, milliy til va adabiy tilni ona tilidan ajratib turuvchi turli jihatlari bor. Milliy til boshqa tillarda so'zlashuvchilar uchun tushunarsiz bo'lishi mumkin bo'lgan ko'plab dialekt va variantlarga ega bo'lishi bilan ajralib turadi, adabiy til esa rasmiy hujjatlarda, akademik yozuvlarda va muloqotning boshqa sohalarida qo'llaniladigan tilning ancha standartlashtirilgan shaklidir.

Ona tili va adabiy til ham rasmiyatchilik darajasi va qo'llanilgan so'z boyligi bilan farqlanadi. Ona tili og'zaki til va dialektlardan foydalanishi mumkin, adabiy til esa keng auditoriya bilan muloqot qilish uchun ishlatiladi va hamma uchun tushunarli va mazmunli bo'lishi kerak.

Bu xilma-xilliklarga qaramay, adabiy til ham ona tilidan ildiz otishi va unga ta'sir qilishi mumkin. Ona tili milliy va adabiy tillar uchun asos ekanligini, ona tilini asrab-avaylash va rivojlantirish har bir insonning, qolaversa, butun milliy madaniyatning muhim vazifasi ekanligini hisobga olish zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Bernd Xayntsning "Til universallari va lingvistik tipologiya".
2. Zdenek Salivaning "Til, madaniyat va jamiyat: lingvistik antropologiyaga kirish".
3. Jon Makvortning "Bobil kuchi: Tilning tabiiy tarixi".
4. "Tilshunoslik bo'yicha Kembrij qo'llanmasi" muharrirlari Kate Anderson va Kate Haspelmut.
5. Stiven Pinkerning "Til instinkti: aql qanday qilib til yaratadi".